

บทที่ 3

อุโบสถวัดหลักศิลา

ในพื้นที่ตอนบนของจังหวัดบุรีรัมย์ที่อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ ซึ่งเป็นอำเภอที่แยกมาจากอำเภอพุทไธสง เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนอาศัยตั้งถิ่นฐานทับซ้อน สืบต่อมาหลายชั่วอายุคน ปรากฏสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นศูนย์รวมพลังศรัทธาของชุมชนบ้านหินตั้ง นั่นคือ อุโบสถวัดหลักศิลา ด้วยเหตุที่ความเชื่อแต่โบราณว่า วัดเป็นเสมือนที่รวมของพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เมื่อตั้งวัดจึงจำเป็นต้องมีการสร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิ ทำให้เชื่อว่าการสร้างอุโบสถถือว่าเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์สูง เพราะเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน ซึ่งเป็นเสมือนพระพุทธเจ้า เป็นสถานที่กำเนิดสงฆ์ในพิธีให้อุปสมบท เพื่อศึกษาพระธรรม และสืบทอดพระพุทธศาสนา หากพิจารณาอุโบสถวัดหลักศิลานี้มีรูปแบบที่แตกต่างจากอุโบสถพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวคือ อาคารมีรูปทรงหลังคาแบบทรงสูงมีการซ้อนชั้นเหนือบริเวณกึ่งกลางของอาคารเชื่อมต่อกับหลังคาที่คลุมโถงด้านหน้าทำให้ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏมีเอกลักษณ์เป็นที่จดจำได้ ดังภาพที่ 3.1 และมีรายละเอียดของการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 3.1 อุโบสถวัดหลักศิลา

ที่ตั้ง วัดหลักศิลา (หินตั้ง) ตั้งอยู่บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 11 ตำบลหนองแวง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์

พิกัด $15^{\circ} 57' 54.2''\text{N}$, $102^{\circ} 92' 17.9''\text{E}$

อายุของอาคาร คาดว่าอาคารมีอายุไม่น้อยกว่า 100 ปี จากการสืบค้นข้อมูลกรมศาสนาและกรมศิลปากรระบุว่า วัดหลักศิลา (หินตั้ง) ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2460 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2466 แต่ผู้อาวุโสในชุมชนระบุว่า วัดก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2450 หลังจากนั้นจึงได้มีการสร้างอุโบสถขึ้นมา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2454 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาประมาณปี พ.ศ. 2460 (ไว พิมพา. 2559. สัมภาษณ์)

ข้อสันนิษฐานของกรมศิลปากร ระบุว่า จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถหลังนี้มีรูปแบบที่น่าจะได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรูปทรงของหลังคาที่มีลักษณะซ้อนชั้นสูง

ประวัติความเป็นมาของชุมชนและวัด

บ้านหลักศิลาเดิมชื่อ “บ้านหินตั้ง” ตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 200 กว่าปีที่ผ่านมา พื้นที่การก่อตั้งหมู่บ้านหินตั้งแห่งนี้ เป็นที่ราบสูงเป็นป่าชื่อว่า “ดงบาก” มีความอุดมสมบูรณ์มากมีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก มีสัตว์หลายชนิดอาศัยอยู่ เช่น ช้าง เสือ เก้ง เป็นต้น มีหนองน้ำตามธรรมชาติขนาดกลางและขนาดเล็กมากกว่า 10 แห่ง จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2407 หรือประมาณ 152 ปีที่ผ่านมา ได้มีผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงได้นำสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และได้บุกเบิกแผ้วถางป่า ทำไร่และทำนา ต่อมาได้มีการก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น โดยผู้ก่อตั้งมาจากบ้านเก่าจั่ว อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น และยังมีชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงได้อพยพเข้ามาอาศัย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในละแวกข้างเคียงจากบ้านจิก บ้านแวง บ้านหายโคก (อยู่ในอำเภอพุทไธสงในปัจจุบัน) บางคนเป็นลูกหลานของเจ้าเมืองพุทไธสงคนแรก คือพระยาเสนาสงคราม (เพี้ย ศรีปาก) อพยพมาเป็นจำนวนมากจนกลายเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ขึ้น และได้ตั้งชื่อว่า “บ้านหนองเมืองเสี้ยว” เพราะบริเวณหนองน้ำและป่าในแถบนั้นมีต้นหมากเสี้ยว (ภาษาอีสาน) ขึ้นอยู่มาก ต่อมาได้มีการค้นพบหลักหิน สูงประมาณ 150 เซนติเมตร จากนั้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2470 กระทรวงมหาดไทยได้มีการประกาศก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นตามลักษณะการปกครองประเทศ จึงมีการเปลี่ยนชื่อจากบ้านหนองเมืองเสี้ยวเป็นชื่อ “บ้านหินตั้ง” ตามหลักหินที่ค้นพบ ซึ่งปัจจุบันหลักหินดังกล่าวได้สร้างเจดีย์ครอบไว้ ตั้งอยู่บริเวณภายในวัดหลักศิลาซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ของชุมชน วัดหลักศิลาสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 3 ตารางวา

ประวัติความเป็นมาของอาคาร

ประวัติการสร้างอาคาร อุโบสถก่อสร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2454 ได้รับวิสุงคามสีมา ประมาณปี พ.ศ. 2460 (ไว พิมพา. 2559. สัมภาษณ์) โดยการนำของพระอาจารย์ขุน สุวรรณ ทา และพ่อใหญ่หลวงราช เป็นผู้นำพาชาวบ้านก่อสร้างอุโบสถ โดยชาวบ้านร่วมกันเดินเท้าไป ทาบทรายที่ลำสะเทต บ้านบุงเบา ตำบลบ้านจาน อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ มีระยะทาง ประมาณ 12 กิโลเมตร จึงใช้เวลาานพอสมควรกว่าจะมีปริมาณมากพอ จากนั้นนำมาผสมกับ ดินและกลบขึ้นรูปเป็นก้อนอิฐแล้วนำไปเผา โดยสร้างเตาเผาอยู่ใกล้ ๆ กับต้นโพธิ์บริเวณเมรุใน ปัจจุบัน ทำให้ได้วัสดุก้อนอุโบสถ ส่วนไม้ประคูดูได้จากป่าโคกลอง ซึ่งมีระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตรจากวัด เมื่อได้วัสดุก่อสร้างเพียงพอจึงการก่อสร้างจึงเริ่มขึ้น อุโบสถหลังนี้จึงถือเป็น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นฝีมือของชาวบ้านโดยแท้ ผู้อาวุโสในชุมชนที่มีอายุประมาณ 70-80 ปี กล่าว ว่าจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษไม่เคยได้ยินเรื่องเล่าใดว่ามีช่างญวน หรือช่างกุลามารับจ้าง ก่อสร้างเหมือนอุโบสถอื่นในภาคอีสาน แต่เล่าว่ามีเพียงช่างญวนมาสร้างธาตุครอบหินตั้ง (คำสำน พัฒนะแสง. 2559. สัมภาษณ์)

ประวัติการซ่อมแซม/บูรณะ อุโบสถหลังนี้ได้รับการบูรณะจำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ราวปี พ.ศ. 2546 เกิดเหตุการณ์วาตภัย ลมพัดถล่มโชนแรงทำให้หลังคาของอุโบสถเสียหาย น้ำฝนรั่วจากบริเวณหลังคาของโถงด้านหน้าเข้าสู่อาคาร ชาวบ้านจึงช่วยกันซ่อมแซมหลังคาแก้ไข รูปแบบหลังคาบริเวณโถงด้านหน้าโดยจากคำบอกเล่าว่า บริเวณสันหลังคาของพื้นที่โถงด้านหน้า มีลักษณะซ้อนชั้นลดหลั่นคล้ายกับหลังคาพื้นที่สังฆกรรม แต่การบูรณะครั้งนี้จึงมีการแก้ไขให้เป็น สันหลังคา (ทองใจ แพนแก้ว. 2559. สัมภาษณ์) แต่ไม่มีหลักฐานรูปถ่ายยืนยัน และครั้งที่ 2 การบูรณะอุโบสถวัดหลักศิลา ดำเนินการโดยกรมศิลปากร ในปี พ.ศ. 2553 โดยมีการจ้าง ผู้รับเหมาแต่ใช้งบประมาณของชุมชนในการบูรณะ โดยยึดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตามสภาพ ปัจจุบันในขณะนั้น ซึ่งมีรายการงานก่อสร้างซ่อมแซม ดังนี้

1. หล่อคาน คานคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 0.30 x 0.30 เมตร เสริมเหล็กข้ออ้อยขนาด เส้นผ่านศูนย์กลาง 16 มิลลิเมตร 6 เส้น และใช้เหล็กปลอกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 มิลลิเมตร ระยะห่าง 0.20 เมตร รายละเอียดตามแบบ โดยรอบอาคารการวางตำแหน่งคานให้วางคานสอด เข้าไปรองรับฐานอาคารอย่างน้อย 0.15 เมตร หลังจากหล่อคอนกรีตแล้วให้บ่มคอนกรีตต่อเนื่อง อย่างน้อย 7 วันแล้วถมดินกลับคืนพร้อมบดอัดให้แน่น

2. บริเวณฐานอาคารที่มีรอยแตกร้าวของปูนฉาบให้เจาะเย็บผนังตามตำแหน่งในแบบ กำหนด โดยเจาะลึกอย่างน้อย 0.60 เมตร ใส่เหล็กไว้สนิม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 12 มิลลิเมตรแล้วฉีบน้ำปูนให้เต็มรูที่เจาะ ส่วนปูนฉาบผนังที่มีรอยแตกร้าวเป็นแนวให้สกัดปูนฉาบ

ออกกว้างอย่างน้อย 3 เซนติเมตร และลึกไม่น้อยกว่า 2 เซนติเมตร ล้างทำความสะอาดทิ้งไว้ให้แห้ง แล้วฉาบเก็บรอยร้าวให้เรียบร้อย

3. ผนังด้านในที่มีรอยแตกร้าวเป็นแนวส่วนมากเกิดจากรอยต่อระหว่างเสาไม้กับปูนฉาบผนัง ให้สกัดปูนฉาบออก กว้างออกจากตัวเสาไม้อย่างน้อย 10 เซนติเมตร และลึกไม่น้อยกว่า 2 เซนติเมตร ล้างทำความสะอาดทิ้งไว้ให้แห้ง จากนั้นใช้ตะปูคอนกรีต 1 ½” ตอกฝังตามแนวผนัง ลงมาห่าง 0.20 เมตร นำตาข่ายตาห่าง ½” มาผูกยึดกับตะปูแล้วฉาบเก็บรอบร้าวให้เรียบร้อย

4. ผนังด้านนอกที่มีรอยแตกร้าวเป็นแนวให้สกัดปูนฉาบออก ในการสกัดอาจมีแนวผนังบางส่วนที่แตกซิดลายปูนปั้น ให้ทำด้วยความระมัดระวัง และทำการซ่อมโดยการฉาบเก็บรอยแตกให้เรียบร้อย

5. ลวดลายปูนปั้น ให้ผู้รับจ้างตรวจสอบความเสียหายของลวดลายปูนปั้นของเดิมว่ามีบริเวณใดเสื่อมสภาพเสียหายแล้วให้แจ้งผู้ควบคุมงานเพื่อพิจารณาตรวจสอบและกำหนดแนวทางในการซ่อมให้ก่อนดำเนินการใด ๆ ส่วนที่แข็งแรงให้ทำความสะอาดด้วยแปรงขนอ่อนกับน้ำสะอาด หลังจากดำเนินการทั้งหมดแล้วให้ทาสีลิโคเนซนิตไฮบนผนังทั้งหมด ทั้งภายในและภายนอกเพื่อป้องกันเชื้อรา หากทางวัดมีความประสงค์จะดำเนินการทาสีอุโบสถใหม่ ต้องแจ้งผู้ควบคุมงานเพื่อที่จะประสานส่วนวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ กรมศิลปากรเพื่อขอคำแนะนำในการอนุรักษ์ให้ต่อไป

การใช้สอย

ภายในอาคารมีขนาดกว้าง 6.48 เมตร ยาว 9.67 เมตร รวมพื้นที่ใช้สอย 62.66 ตารางเมตร ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อุโบสถหลังนี้ยังคงใช้ประกอบสังฆกรรมของพระสงฆ์ เช่นตั้งภาพที่ 3.2 เป็นพิธีการให้อุปสมบทภิกษุสงฆ์บริเวณด้านหน้าและภายในอุโบสถวัดหลักศิลา ไม่ทราบปี พ.ศ. ในการถ่ายภาพ และตั้งภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.2 พิธีให้อุปสมบท ณ อุโบสถวัดหลักศิลา ก่อนการบูรณะจากกรมศิลปากร

ภาพที่ 3.3 พิธีให้อุปสมบท ณ อุโบสถวัดหลักศิลา หลังการบูรณะจากกรมศิลปากร
ถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2559

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

อาคารเป็นอุโบสถแบบทึบ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาด 3 ห้อง ผนังเป็นทรงโรงแบบ มีเสาร่วมใน เสาและโครงสร้างหลังคาทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด กว้าง 6.68 เมตร ยาว 10.15 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ประตูทางเข้าด้านทิศ ตะวันออก ที่เชิงผนังด้านหน้าและด้านข้างทั้งด้านนอกและด้านในเจาะเป็นช่องประทีป ผนัง ด้านข้างของอาคารด้านทิศเหนือและใต้มีช่องหน้าต่าง จำนวน 2 ช่อง ทำเป็นหน้าต่างหลอก จำนวน 1 ช่อง มีลักษณะคล้ายหน้าต่างภายนอกเจาะเป็นช่องกรูขอบด้วยไม้เป็นกรอบ ภายใน เขียนภาพช่องสี่เหลี่ยมคล้ายบานหน้าต่างปิดอยู่ และผนังด้านทิศตะวันตกก่อทึบ บริเวณพื้นที่ สังฆกรรมมีหลังคาทรงปั้นหยา โครงสร้างหลังคามีคอสองซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น โดยพื้นที่ สังฆกรรมเชื่อมต่อกับพื้นที่โถงที่มีหลังคาทรงจั่วแบบมีมุขหน้าโครงสร้างหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วย แผ่นหลังคาสังกะสีแบบลอนเล็กสีน้ำตาล มีรางน้ำสังกะสีรับน้ำจากรอยต่อของหลังคา

ผนังด้านนอกมีการเขียนภาพจิตรกรรม ด้านทิศตะวันออกเขียนภาพสัตว์ ด้านทิศ ตะวันตกเขียนภาพช้าง ผนังด้านข้างของห้องด้านทิศตะวันออกเขียนภาพพระพุทธรูปและที่ หน้าต่างเขียนรูปลายประดับ ส่วนหลังคาบริเวณคอสองเขียนภาพคนและม้า แต่สภาพลบเลือน เป็นอย่างมาก กรมศิลปากรสันนิษฐานว่าอาจเป็นภาพพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าเสด็จ มหาภิเนษกรรมณ์ (เสด็จออกผนวช)

ภายในอุโบสถประดิษฐานพระประธาน มีทั้งองค์ที่สร้างขึ้นในอดีตและองค์ที่สร้างขึ้นใน ปัจจุบัน องค์เดิมที่สร้างขึ้นโดยมีรูปแบบศิลปะล้านช้างสร้างจากไม้ประดู่ ชาวบ้านเรียกขานนาม ว่า “หลวงพ่อดู่” ประดิษฐานบนฐานชุกชีซึ่งก่อขึ้นใหม่ทับฐานชุกชีเดิม

บริเวณภายนอกอุโบสถเดิมฝังเสมาหรือนิมิตทรงกลมอยู่โดยรอบห่างจากตัวอาคาร ประมาณ 4 เมตร ซึ่งสามารถมองเห็นได้ แต่ภายหลังมีการถมดินบริเวณนี้ จึงกลบกลูกลินิมิตไม่อาจ มองเห็นได้

ลักษณะเด่น อุโบสถวัดหลักศิลามีลักษณะเด่นที่มีรูปลักษณ์ของโครงสร้างตัวอาคารเด่น กว่าอุโบสถอีสานพื้นบ้านโดยทั่วไปที่พบเห็นกันในอีสานที่เห็นแปลกตาออกไป คือมีหลังคาเป็น หลังคาทรงปั้นหยาคอสอง 2 ชั้น ซ้อนกัน 3 ชั้น ประดับด้วยไม้เชิงชายแกะลาย มีช่องประทีปทั้ง ด้านนอกและด้านใน มียอดฉัตรไม่อยู่บนหลังคาโถงด้านหน้า และอยู่บนยอดหลังคา ดังภาพที่

ภาพที่ 3.4 ทศนิยมภาพด้านหน้าและด้านหลังของอุโบสถวัดหลักศิลา

โครงสร้างและวัสดุ

เสา เป็นไม้เนื้อแข็ง ลักษณะหน้าตัดสี่เหลี่ยมจัตุรัสลบมุม ขนาดหน้าตัด 0.20×0.20 เมตรจำนวนทั้งหมด 16 ต้น แบ่งเป็นเสาร่วมใน 6 ต้น และเสาฝังในผนัง จำนวน 10 ต้น ดังภาพที่ 3.5

ผนัง ผนังอาคารใช้การก่ออิฐถือปูน หนาประมาณ 25 เซนติเมตร และบริเวณโถงด้านหน้าหนาประมาณ 51 เซนติเมตร มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ภายนอกของอาคาร เชิงผนังด้านหน้าและด้านข้างทั้งด้านนอกและด้านในเจาะเป็นช่องประทีป จำนวน 18 ช่อง และด้านในมีจำนวน 18 ช่อง ช่องประทีปมีขนาดความกว้าง 0.25 เมตร สูง 0.75 เมตร มีขนาดเท่ากันทุกช่อง ดังภาพที่ 3.9

ภาพที่ 3.5 โครงสร้างเสาและโครงหลังคาของอุโบสถวัดหลักศิลา

พื้น พื้นภายในอาคารเป็นพื้นซีเมนต์ขัดมัน

ฝ้าเพดาน ภายในอุโบสถและซายคาไม่มีฝ้าเพดาน ทำให้แสดงโครงสร้างหลังคาได้อย่างชัดเจน

ประตู เป็นประตูไม้ลูกฟักบานเฟี้ยม อยู่ด้านทิศตะวันออกเป็นประตูไม้ 2 บาน จำนวน 1 ชุด ขนาดความกว้าง 1.65 เมตร สูง 1.80 เมตร ดังภาพที่ 3.6

หน้าต่าง เป็นหน้าต่างลูกฟักไม้ บานเปิดเดี่ยว ติดตั้งที่ผนังทิศเหนือและใต้ด้านละ 2 ชุด รวมจำนวน 4 ชุด ขนาดบานกว้าง 0.57 เมตร สูง 0.57 เมตร และอีก 1 ช่องมีลักษณะคล้ายหน้าต่างหลอก โดยภายนอกเจาะเป็นช่องกรูขบด้วยไม้เป็นกรอบ ภายในเขียนภาพช่องสี่เหลี่ยมคล้ายบานหน้าต่างปิดอยู่ นอกจากนี้ผนังภายนอกอาคารมีการเขียนลวดลายลงสีอย่างภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นซุ้มหน้าต่างอย่างสวยงามตามศิลปะแบบชาวบ้าน ดังภาพที่ 3.7

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นไม้เนื้อแข็งทั้งหมดใช้การต่อไม้ด้วยสลักเดือย และตะปู บริเวณพื้นที่สังฆกรรมมีหลังคาทรงปั้นหยาชั้นซายคาชั้น โครงสร้างหลังคามีคอสองซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น มีช่องว่างเพื่อการระบายอากาศใต้หลังคา สันหลังคาประดับช่อฟ้าด้วยไม้กลึง ชาวบ้านเรียกว่า “ฉัตร” และบริเวณโถงด้านหน้ามีหลังคาทรงจั่วแบบมีมุขหน้าชั้นซายคาชั้น โครงสร้างหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยแผ่นหลังคาสังกะสีแบบลอนเล็กสีน้ำตาล มีรางน้ำสังกะสีรับน้ำจากรอยต่อของหลังคา ประดับด้วยไม้เชิงชายแกะลาย และสันหลังคาจั่วประดับด้วยไม้กลึง ชาวบ้านเรียกว่า “ฉัตร” รับกับฉัตรหลังคาบริเวณพื้นที่สังฆกรรม ดังภาพที่ 3.8

ภาพที่ 3.6 ประตูของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.7 หน้าต่างของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.8 โครงสร้างหลังคาของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.9 ช่องประตูที่ผนังด้านนอกและด้านในของอุโบสถวัดหลักศิลา

ส่วนประดับทางสถาปัตยกรรม

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ผนังภายนอกอาคารด้านทิศตะวันออกปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังภาพสัตว์ และมีการเขียนซุ้มโค้งประตูเป็นรูปดอกไม้เป็นลายเส้นอ่อนช้อย ผนังด้านทิศเหนือ และทิศใต้ มีการเขียนซุ้มโค้งหน้าต่างเป็นลายเส้นวาดลวดลายคล้ายดอกไม้ระบายสีธรรมชาติสีน้ำเงิน และผนังด้านทิศตะวันตกของอาคาร ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปช้าง จำนวน 3 เชือกที่มีขนาดแตกต่างกัน ระบายสีธรรมชาติเป็นสีน้ำเงิน ดังภาพที่ 3.10 ถึงภาพที่ 3.12

ภาพที่ 3.10 ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศตะวันออกเขียนภาพสัตว์ และซุ้มโค้งประตูเป็นรูปดอกไม้

ภาพที่ 3.11 ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศเหนือ-ทิศใต้ซุ้มโค้งหน้าต่างเขียนลวดลายคล้ายดอกไม้

ภาพที่ 3.12 ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านทิศตะวันตกเป็นภาพช้าง 3 เชือก

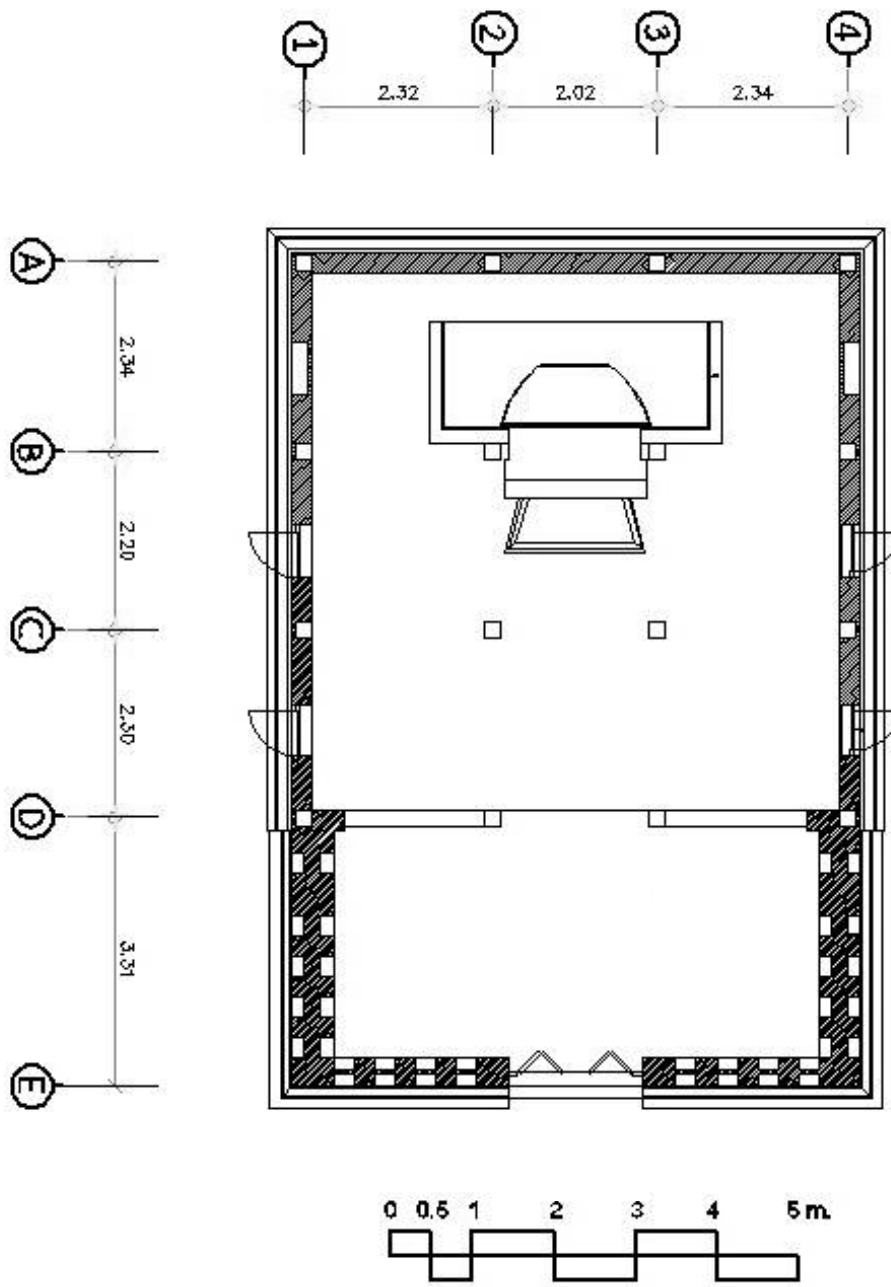
ลวดลายแกะสลัก ปั้นลมและเชิงชายไม้เนื้อแข็งมีการฉลุลายแกะสลักเป็นลวดลายซ้ำตลอดความยาวของชายคาปิดทับไม้ปิดลอนเสมือนงานนูนต่ำ ดังภาพที่ 3.13

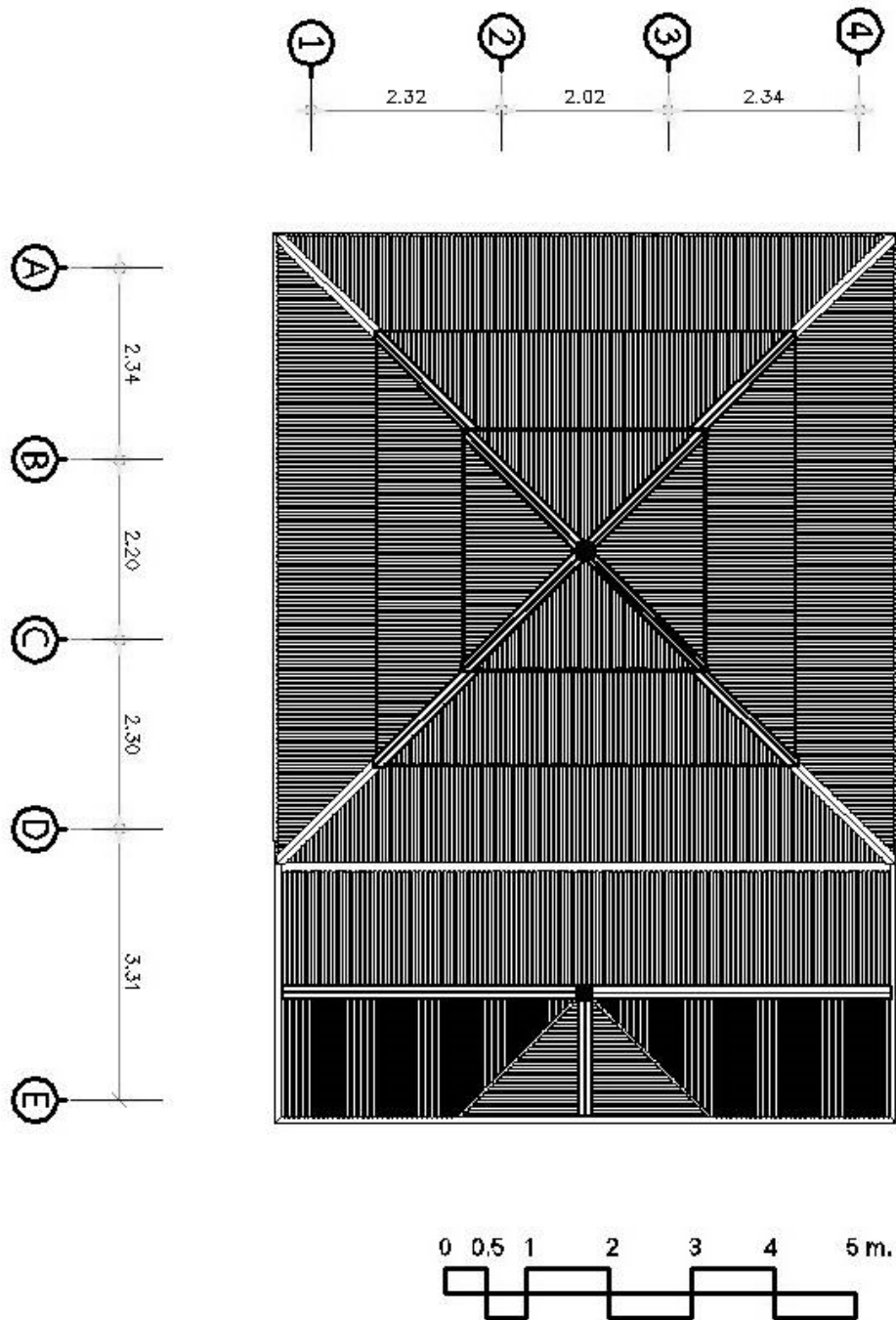
ภาพที่ 3.13 เเชิงชายไม้แกะสลัก และส่วนประดับสันหลังคาของอุโบสถวัดหลักศิลา

แบบแสดงทางสถาปัตยกรรม

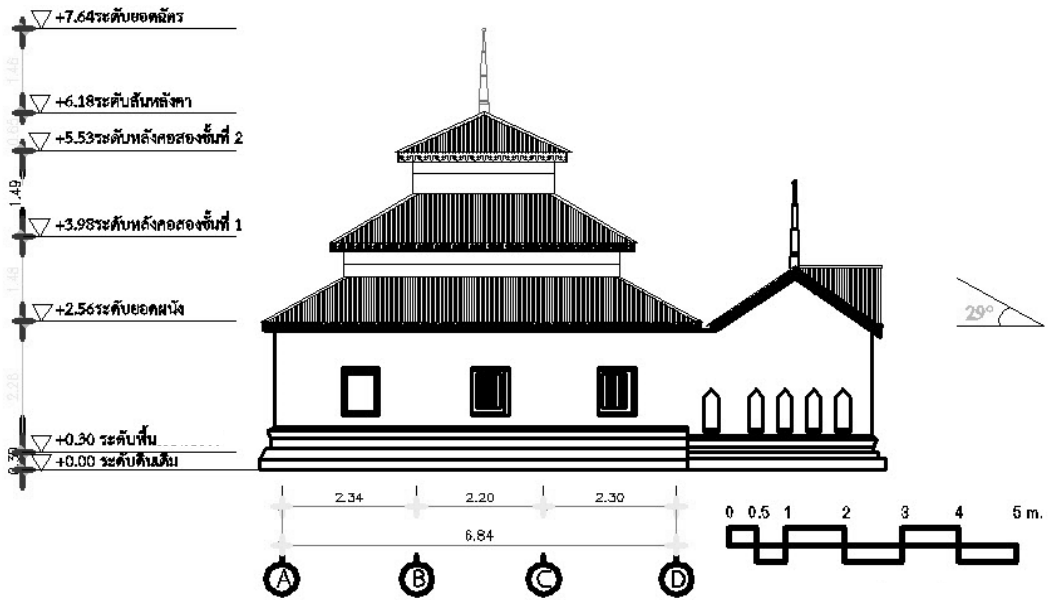
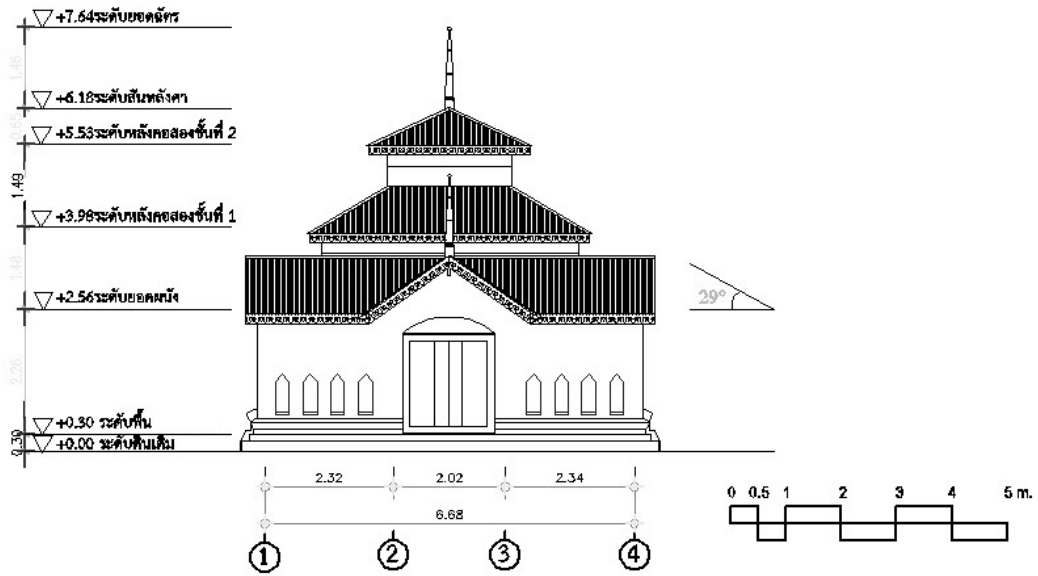
แบบแสดงทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดหลักศิลา ประกอบด้วย ผนัง ผนังหลังคา รูป
 ด้าน รูปตัด ทศนิยมภาพและหุ่นจำลอง ดังภาพที่ 3.14 ถึงภาพที่ 3.19 ดังนี้

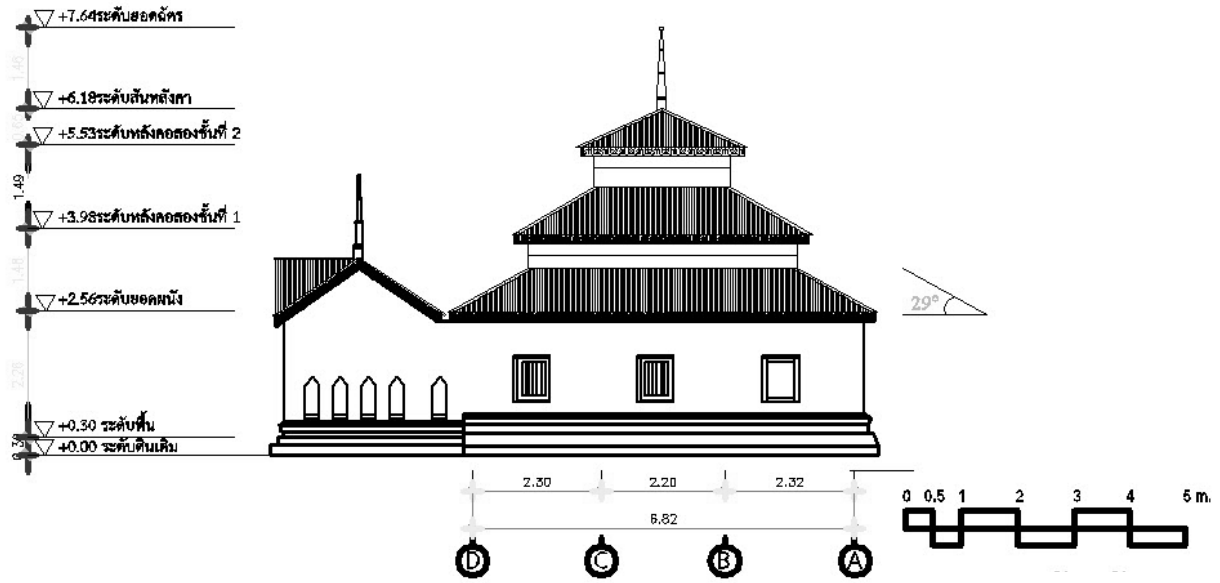
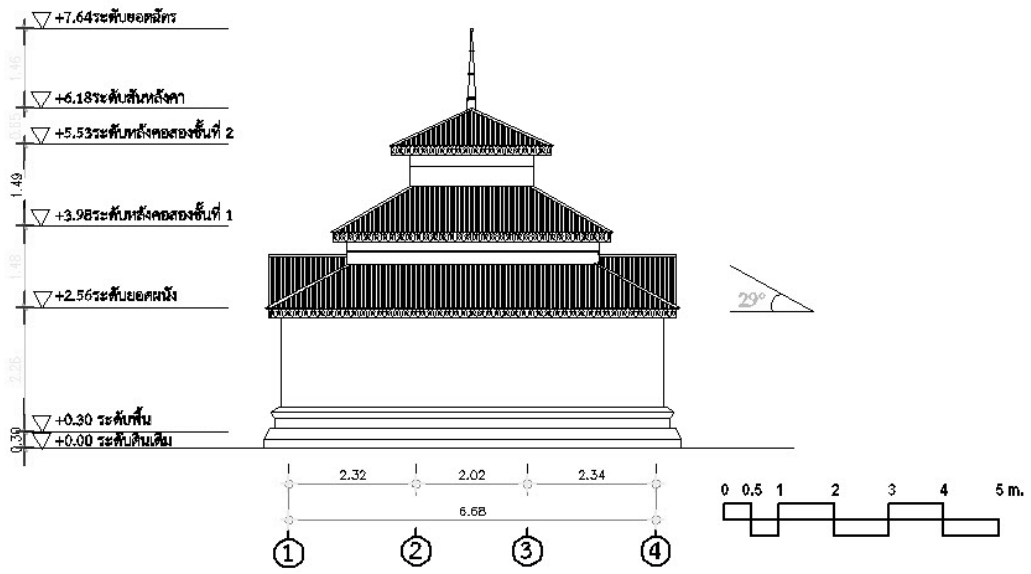
ภาพที่ 3.14 ผังพื้นของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.15 ผนังหลังคาของอุโบสถวัดหลักศิลา

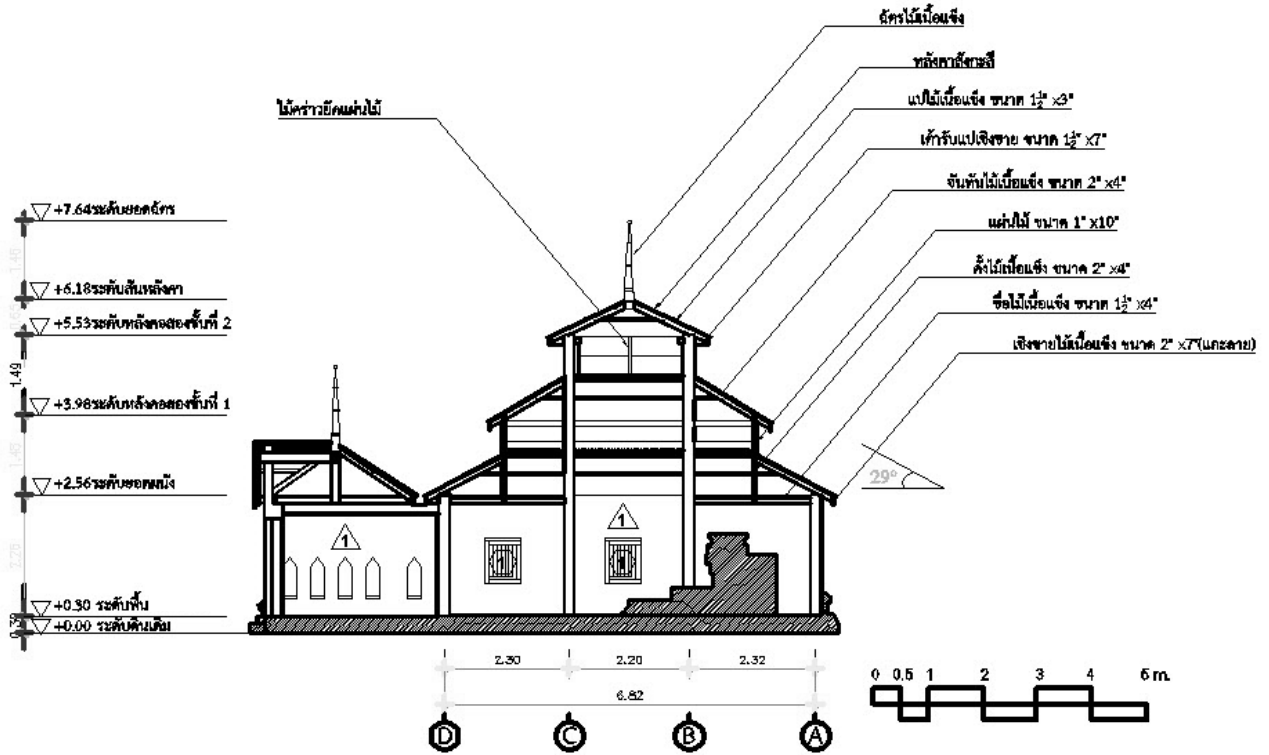

ภาพที่ 3.16 รูปด้านของอุโบสถวัดหลักศิลา

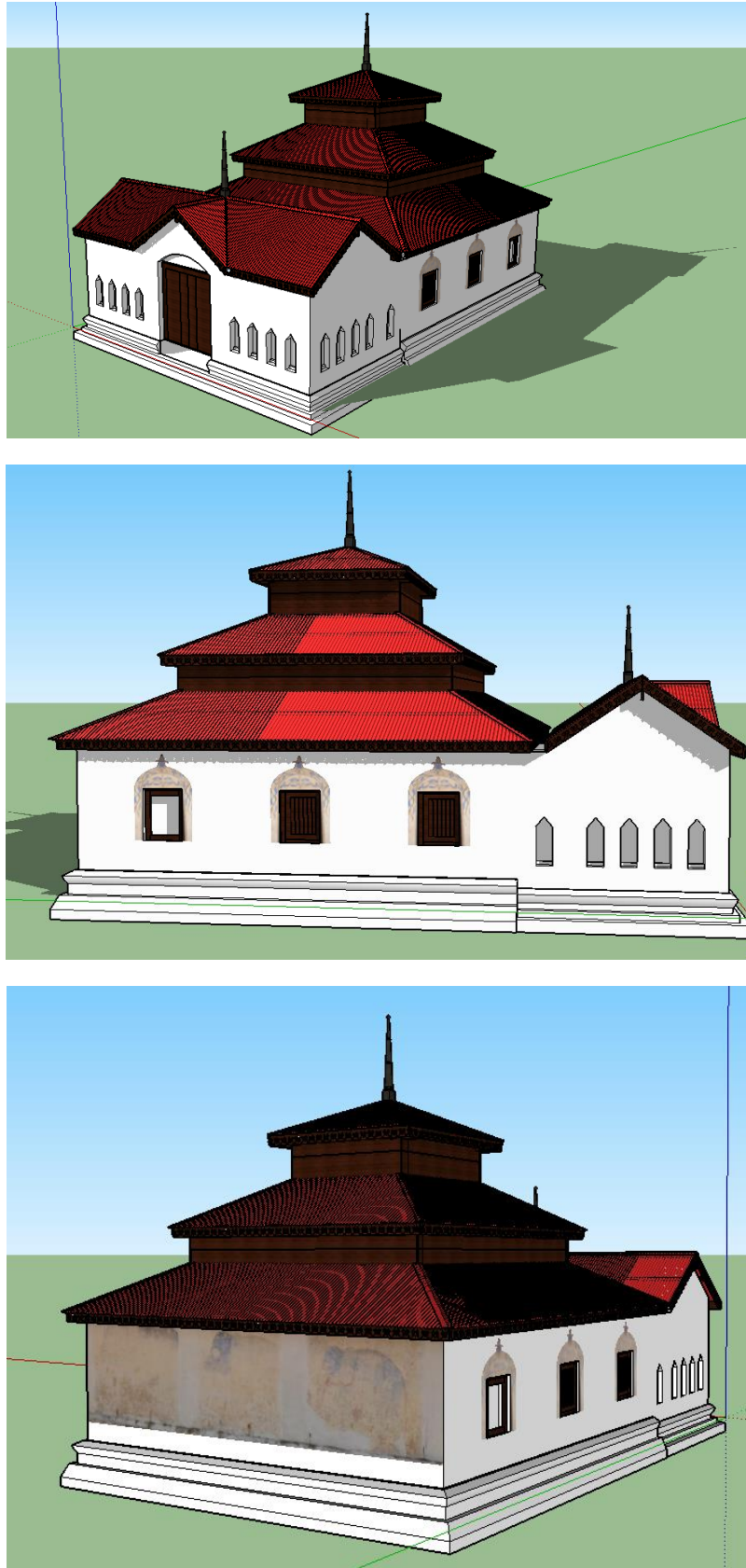

ภาพที่ 3.16 (ต่อ)

ภาพที่ 3.17 รูปตัดของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.18 ทศนียภาพของอุโบสถวัดหลักศิลา

ภาพที่ 3.19 หุ่นจำลองของอุโบสถวัดหลักศิลา

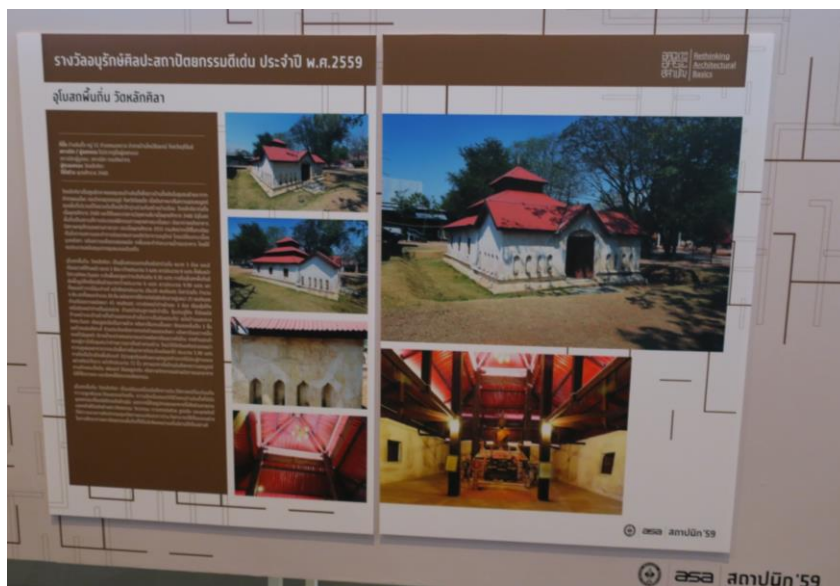
คุณค่าของสถาปัตยกรรม

บรรพบุรุษของผู้อาวุโสในหมู่บ้านนี้จำนวนหลายคนเคยมีส่วนร่วมในการก่อสร้างอุโบสถ หลังนี้ ทั้งการปั้นดินดิบ เผาเป็นก้อนอิฐเพื่อใช้ก่อผนัง การหาไม้ทำโครงสร้างอาคารและ โครงสร้างหลังคา การขนทรายจากแม่น้ำมูลเพื่อมาก่อสร้างอาคาร ล้วนเกิดจากแรงศรัทธาที่ รวมพลังสามัคคีของคนในชุมชน และอุโบสถหลังนี้สร้างขึ้นนานมาแล้วจึงมีความผูกพันและ ภาคภูมิใจในความสำคัญและความงามของอาคารที่มีต่อชุมชนเป็นสถานที่กำเนิดสงฆ์ในชุมชน และละแวกใกล้เคียงจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อุโบสถหลังนี้จึงเป็นเสมือนเครื่อง บันทึกทางประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนถึงความผูกพันต่อท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ความสืบเนื่อง ของวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนของคนบ้านหลักศิลาและบ้านหินตั้ง อาคารจึงมีคุณค่าทางด้าน ประวัติศาสตร์ชุมชนและคุณค่าทางด้านสังคม ด้วยรูปทรงของอาคารที่มีลักษณะเฉพาะตัวแสดง ฝีมือเชิงช่างสถาปัตยกรรม วิศวกรรม ตกแต่งด้วยจิตรกรรมฝาผนังที่มีความงามทางศิลปกรรม สุนทรียภาพแบบศิลปะชาวบ้านสามารถใช้เป็นแบบอย่างในการศึกษาทางสถาปัตยกรรม และ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะดำรงรักษา อนุรักษ์อาคารของชุมชนทำให้เกิดความเป็นของแท้ ความหา ยาก การเป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในช่วงเวลาเดียวกันของบริเวณพื้นที่แถบนี้ จึงถือว่าอาคารมีคุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ถือได้ว่าอุโบสถวัด หลักศิลามีคุณค่าที่ตัวสถาปัตยกรรมเอง มีคุณค่าของการคงอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีคุณค่าของการคงอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติเฉพาะท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตสืบจนถึงปัจจุบัน อุโบสถยังคงเป็นสถาปัตยกรรมที่มีชีวิต มีการใช้สอยตามวิถีของชุมชน ดังภาพที่ 3.20

ภาพที่ 3.20 บรรยากาศวันมาฆบูชา 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ณ วัดหลักศิลา

นอกจากนี้ จากการทำงานโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย บริการวิชาการสู่ชุมชนและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา 2558 และการศึกษาภูมิปัญญาการกำหนดพื้นที่ในอุโบสถพื้นถิ่นในงานวิจัยของสมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ (2559) ทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของอาคารมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่ชุมชนสามารถอนุรักษ์อาคารไว้ได้เป็นอย่างดี สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้พิจารณาให้อุโบสถวัดหลักศิลาเป็นอาคารอนุรักษ์ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้นำชุมชนได้เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาท เพื่อรับรางวัลพระราชทานดังกล่าว ดังภาพที่ 3.12 นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นต่อพสกนิกรชุมชนบ้านหลักศิลา บ้านหินตั้ง การได้รับรางวัลดังกล่าวสร้างความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งต่อวัดหลักศิลา และชุมชนบ้านหลักศิลา บ้านหินตั้งสืบไป

ภาพที่ 3.21 รางวัลอาคารอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2559

สรุป

วัดหลักศิลา (หินตั้ง) ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ คาดว่าอาคารมีอายุไม่น้อยกว่า 100 ปี ได้รับวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2460 โดยการนำของพระอาจารย์ขุน สุวรรณทา และพ่อใหญ่หลวงราช เป็นผู้นำพาชาวบ้านก่อสร้างอุโบสถ ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการเตรียมวัสดุก่อสร้าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะอุโบสถวัดหลักศิลา อาคารเป็นอุโบสถแบบทึบ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาด 3 ห้อง ผังพื้นเป็นทรงโรงแบบมีเสาร่วมใน มีหลังคาทรงปั้นหยา โครงสร้างหลังคามีคอสองซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น และมีโถงด้านหน้าที่มีหลังคาทรงจั่วแบบมีมุขหน้า โครงสร้างหลังคาไม้เนื้อแข็งมุงด้วยแผ่นหลังคาสังกะสี ผังด้านนอกมีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังภายนอกอาคารที่สวยงามตามศิลปะแบบชาวบ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อุโบสถหลังนี้ยังคงใช้ประกอบสังฆกรรมของภิกษุสงฆ์ ด้วยเหตุที่ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์อาคารเป็นอย่างดีทำให้ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2559

คำถามท้ายบท

1. จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน วัดและอุโบสถวัดหลักศิลา ส่งผลต่อลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารอย่างไร
2. จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดหลักศิลามีจุดเด่นที่แตกต่างจากอุโบสถพื้นถิ่นในภาคอีสานอย่างไร
3. จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถวัดหลักศิลาในส่วนใดที่สะท้อนถึงการก่อสร้างที่มีนักวิชาการสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า
4. การที่อาคารไม่มีฝ้าเพดานมีผลต่ออาคารอย่างไร
5. พื้นอาคารที่เป็นซีเมนต์ขัดมันมีผลต่ออาคารเช่นไร
6. ภาพจิตรกรรมฝาผนังของอุโบสถวัดหลักศิลาที่เป็นผลงานของช่างพื้นบ้าน สะท้อนคติความเชื่อของชุมชนในเรื่องใด และชุมชนได้ใช้ประโยชน์ใดจากผลงานนั้น
7. หลักการอนุรักษ์อุโบสถวัดหลักศิลาของกรมศิลปากร ยึดหลักการใด
8. คุณค่าที่สำคัญของอุโบสถวัดหลักศิลาที่มีต่อชุมชนในด้านใด